

TIPOLOGIA "CAPETELOR DE BĂȚ" APARTINÂND CULTURILOR BRONZULUI MIJLOCIU DIN ROMÂNIA

"Capetele de băț" sunt obiecte de ceramică de diferite forme, asemanatoare fusaiotelor, dar spre deosebire de acestea, nu sunt perforate complet. Diametrul lor variază între 3 și 6 cm.

Aceste piese, în general ignorate, au fost publicate destul de sumar, de multe ori ele nefiind introduse în context sau având desenul inexact. Datorită acestor situații, prezentarea lor va fi limitată de stadiul actual al cunoașterii.

Primul cercetător care publică o astfel de presă este E. Orosz în 1901¹, urmat de Marton Roska în Repertoriul său². Începând cu D. Berciu o serie de arheologi le-au considerat fusaiole³. Aceste obiecte au fost interpretate de alți specialiști drept bucșe de osie de car ritual⁴, ori roți de la același tip de car⁵, sau chiar vase miniaturale⁶. În privința acestor piese, un fapt este sigur, că în orificiul lor era introdus un băț, motiv pentru care au fost denumite în 1980 "capete de băț" de către N. Chidioșan⁷.

O contribuție importantă în studiul problemei o are N. Boroffka care se ocupă în teza sa de doctorat, și de "capetele de băț"⁸, dar fără a le defini tipologic.

În funcție de forma lor, "capetele de băț" pot fi clasificate în mai multe tipuri. Pentru a ușura descrierea acestor piese, vom numi partea laterală a "capătului de băț", extremitatea stângă sau dreaptă a obiectului, când este așezat cu orificiul în sus. În cele ce urmează propunem împărțirea "capetelor de băț" în 5 tipuri, pe baza materialelor consemnate în literatura de specialitate.

Tipul I. Piesele au formă sferică, rotund-ovală.

Tipul II. Forma de bază de la care evoluează piesele are partea laterală superioară oblică sau verticală, iar cea inferioară bombată. Acest tip are mai multe variante.

- IIa:** partea laterală superioară a pieselor este oblică iar cea inferioară bombată;
- IIb:** partea laterală superioară a pieselor este verticală, iar cea inferioară bombată;
- IIc:** sunt asemănătoare cu exemplarele variantei precedente dar partea bombată este împinsă în sus căpătând forma unei ciuperci răsturnate;
- IIId:** piesele reprezintă un corp bitronconic rotunjit la mijloc, iar partea superioară și inferioară are formă cilindrică sau tronconică;
- IIe:** asemănătoare precedentei dar partea de sus se termină cu o manșetă;

Tipul III. "Capetele de băț" având caracteristica de bază forma tronconică. Tipul III prezintă variantele:

- IIIa:** "capetele de băț" de formă tronconică;
- IIIb:** formă tronconică cu părțile laterale convexe, baza mică și mare fiind concave;
- IIIc:** formă tronconică cu baza mică rotunjită orientată în jos;
- IIId:** formă tronconică cu părți laterale concave în partea superioară și drepte în cea inferioară;
- IIIe:** plecând de la varianta precedentă piesa se continuă în partea superioară sub formă cilindrică cu înălțimea mică, iar în mijlocul bazei mari prezintă o proeminență;

¹ Orosz, 1901, p.27, fig.34; în continuare el publică 3 "capete de băț" și în 1904 (Orosz, 1904, p.234).

² Roska, 1942, p.55, fig.55, 3.

³ D. Berciu, I. Berciu, 1945, p.15, fig.9.3 și 6.10; Szekely, 1959, p.718; Crișan, 1970, p.144; Kalicz, 1968, p.158; Leahu, 1966, p.68; Blăjan, 1975, p.622; Lazarovici, Milea, 1976, p.20; Winkler, Takacs, 1980, p.46; Florescu, 1991, p.119.

⁴ Chicideanu, 1973, p.40.

⁵ Andrișoiu, 1994, p.1486.

⁶ Soroceanu, 1973, p.494, Pl.II.6, p.506; Petică, 1981, p.134, Pl.8. 1.

⁷ Chidioșan, 1980, p.50.

⁸ Boroffka, 1994, p.170-172.

III_f: formă tronconică cu părți laterale concave căpătând aproximativ forma unei clepsidre;

III_g: formă tronconică cu baza mică orientată în sus, iar în mijlocul bazei mari apare o mică proeminență;

III_h: formă asemănătoare cu III_d, dar orificiul perforază baza mică a piesei;

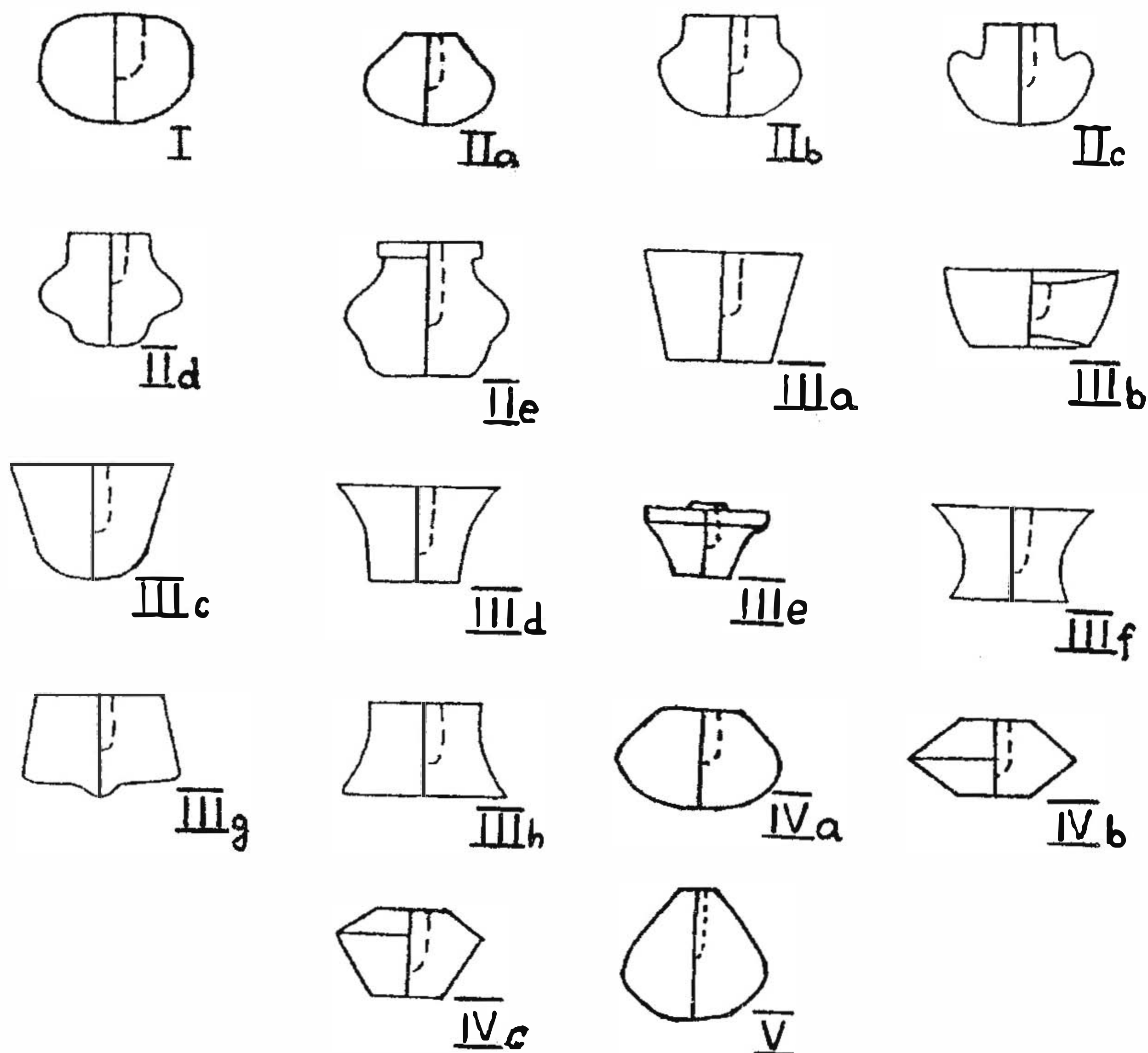
Tipul IV. Forma de bază este bitronconică și are următoarele variante:

IV_a: baza de jos și părțile laterale sunt rotunjite;

IV_b: formă bitronconică simetrică cu bazele drepte;

IV_c: formă bitronconică asimetrică cu bazele drepte;

Tipul V. Piesele sunt piriforme.

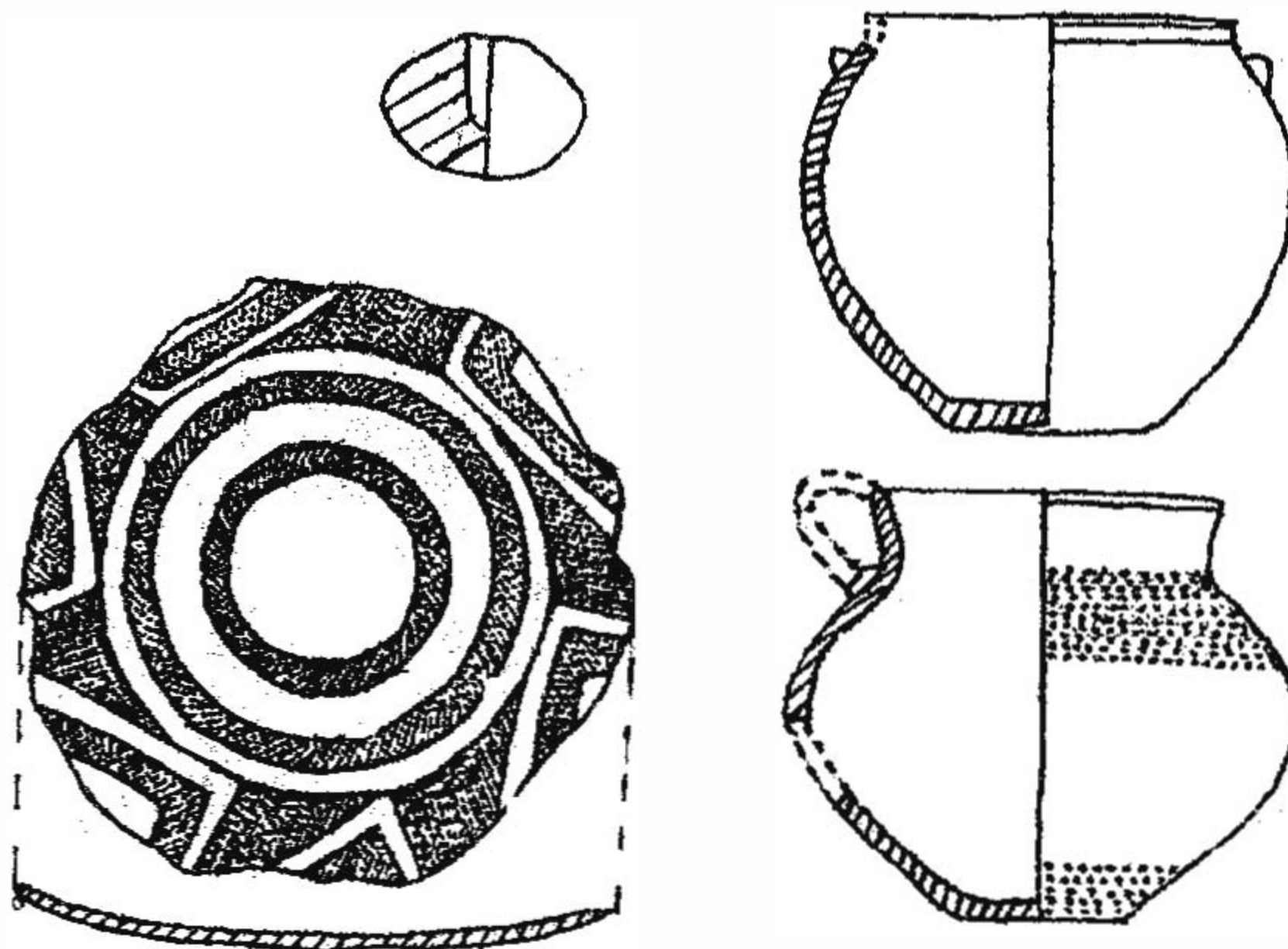
Planșa 1. Tipologia "capetelor de băi"

Din punct de vedere al încadrării tipologice, "capătul de băț" de la Sibiueni-"Deasupra satului" (județul Alba) Pl. III, 21, ridică probleme datorită faptului că este fragmentar. El poate fi considerat totuși ca aparținând tipului II sau IV. Este de culoare maroniu închis și are pasta semifină. Stratul în care a fost descoperit aparține fazei a III a culturii Wietenberg.

Unele "capete de băț" sunt ornamentate cu caneluri, benzi umplute cu incizii, creștături fine, x-uri, alveole, linii punctate etc.

N. Chidioșan consideră piesele în discuție ca fiind specifice culturii Wietenberg⁹, pe baza numărului mic de apariții asemănătoare în cadrul culturilor vecine. Ne referim la piesele din culturile Monteoru, Tei și Noua ce pot fi interpretate ca rezultatul unor schimburi intertribale¹⁰. Lista descoperirilor de acest gen poate fi însă completată cu apariția în număr mic a unor "capete de băț" în fazele dezvoltate ale culturilor Verbicioara și Vatina, încă inedite¹¹. În aceeași situație se află și piesele descoperite în mediul Otoman¹². Același tip de obiecte apare și în Ungaria, descoperite în localitățile: Tiszaluc, Szihalon, Tibolddarod, Vatta și Polgar în așezări aparținând culturii Hatvan¹³.

Modul de utilizare al "capetelor de băț" este încă nelămurit. N. Chidioșan este de părere că aceste piese nu sunt fusaiole, el invocând în sprijinul afirmației sale forma rotunjită sau plată a părții opuse găurii și lipsa orificiului complet perforat¹⁴. La această părere subscrie și Valeriu Sîrbu, el nefiind de acord cu teoria că acestea ar putea fi roți de car ritual sau obiecte de podoabă, văzând în ele accesorii în anumite activități casnice¹⁵.

Planșa II. Inventarul mormântului nr.6 de la Bistrița

Privind funcționalitatea lor, o problemă de reflectat este faptul că toate piesele au pasta fină sau semifină, iar unele sunt ornamentate. Un exemplar interesant este cel descoperit la Bistrița (Pl. IV, 3), deoarece este singurul "capăt de băț" descoperit într-un mormânt. Este vorba de mormântul numărul 6

⁹ Chidioșan, 1980, p.50; Winkler, Takacs, 1980, p.46; Andrișoiu, 1992, p.45., N. Kalicz le consideră tipice pentru cultura Hatvan (Kalicz, 1968, p.158).

¹⁰ Chidioșan, 1980, p.50.

¹¹ Gumă, 1982, p. 334.

¹² Kalicz, 1958, p.58.

¹³ Chidioșan, 1980, p.50; Andrișoiu, 1992, nota 223.

¹⁴ *Ibidem*, p.50.

¹⁵ Sîrbu, Damian, 1992, p.14.

din punctul "Cetate" aparținând unui copil¹⁶, datat în faza a III-a a culturii Wietenberg¹⁷ (Pl. II). Fiind descoperită într-un mormânt de copil, piesa în discuție ar putea fi interpretată chiar și ca o jucărie.

Aceste ipoteze amintite își vor găsi confirmarea sau infirmarea abia prin viitoare cercetări.

Catalogul descoperirilor

Tipul I

Cultura Wietenberg

- 1) Cicău, jud. Alba (Boroffka, 1994, fig. 38, 6) Pl. III, 1.
- 2) Derșida, jud. Sălaj - niv. 3 (Chidioșan, 1980, fig. 23. 27 ; Boroffka, 1994, p. 170), Pl. III, 2.
- niv. 4 (Chidioșan, 1980, fig. 23. 32; Boroffka, 1994, p. 170), Pl. III, 5
- 3) Feldioara, jud. Brașov (Boroffka, 1994, fig. 71, 7), Pl. III, 4.
- 4) Sighișoara-"Wietenberg" (jud. Mureș), 16 piese (Horedt, Seraphim, 1971, fig. 39, 21; 57, 1-5, 7-10; 21-26; Boroffka, 1994, p. 170)
- 5) Unguraș, jud. Cluj (Blăjan, 1975, p. 622, fig. 3, 4; Boroffka, 1994, p. 170), Pl. III, 3.

Cultura Noua

- 1) Gârbovăț, com. Ghidigeni, jud. Galați (...Florescu, 1991, fig. 97-A, 10, p. 269); așezare Noua I, Pl. VII, 6.

Tipul II

Varianta IIa

Cultura Wietenberg

- 1) Aiton "Locul lui Poțu", jud. Cluj (Boroffka, 1994, fig. 1, 6), Pl. III, 6.
- 2) Bonț, jud. Cluj, (Boroffka, 1994, fig. 14, 5), Pl. III, 8.
- 3) Cetea, jud. Alba, (Boroffka, 1994, fig. 23, 15) Pl. III, 9.
- 4) Derșida, jud. Sălaj; 3 piese (Chidioșan, 1980, fig. 23. 21, 30, 33; Boroffka, 1994, p. 171), Pl. III, 7, 11, 12.
- 5) Merești-"Almașer Höhle" jud. Harghita, (Boroffka, 1994, fig. 91, 9), Pl. III, 10.
- 6) Șieu Măgheruș-"Cetate", jud. Bistrița-Năsăud (Boroffka, 1994, fig. 127, 9), Pl. III, 13.

Cultura Noua

- 1) Simionești, com. Simionești, jud. Harghita (Florescu, 1991, fig. 96-A, 8, p. 268), așezarea Noua I, Pl. VII, 7.

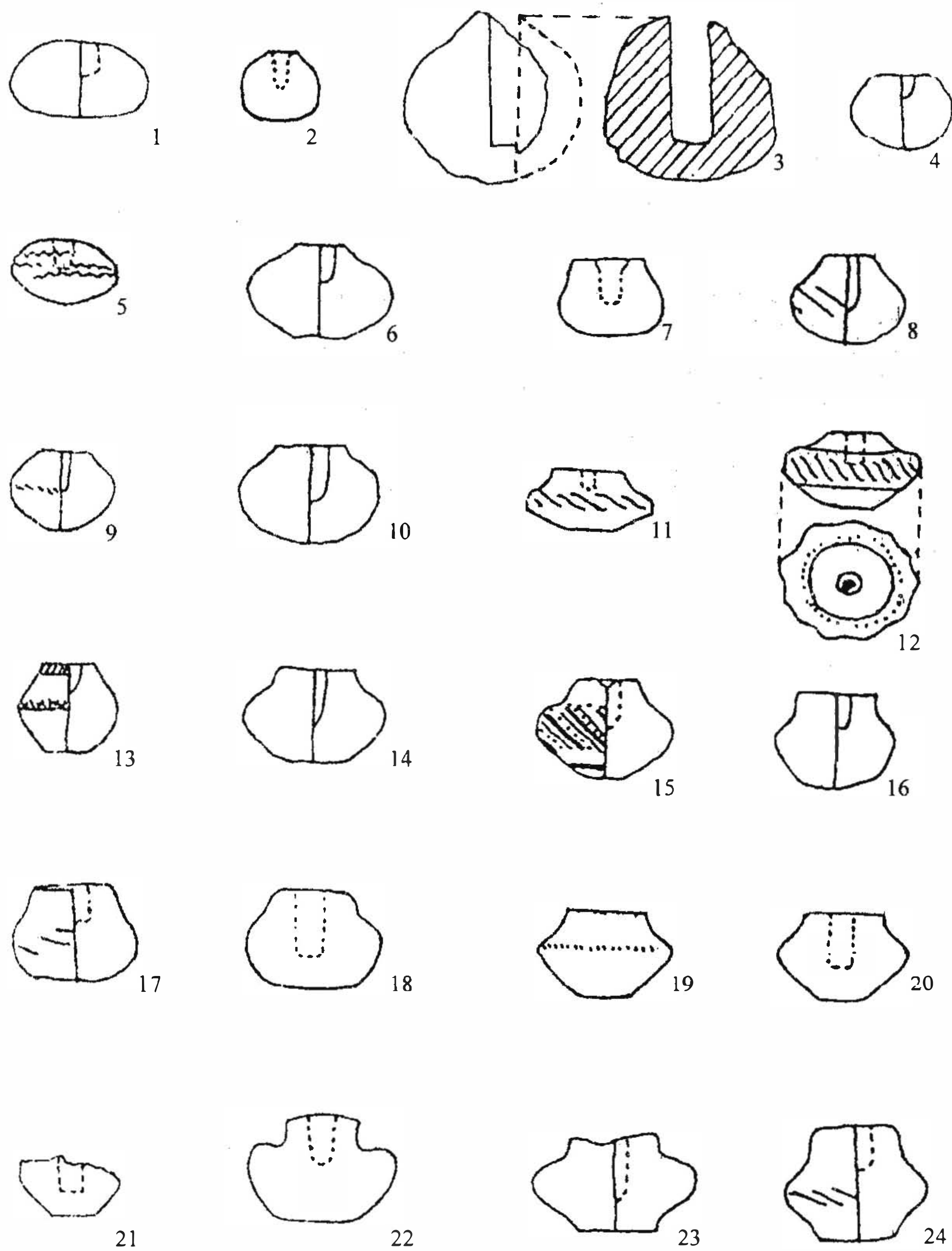
Varianta IIb

Cultura Wietenberg

- 1) Cetea, jud. Alba, (Boroffka, 1994, fig. 23, 16), Pl. III, 14.
- 2) Chintelnic, jud. Bistrița-Năsăud (Boroffka, 1994, fig. 29, 7), Pl. III, 15.
- 3) Cicău, jud. Alba (Boroffka, 1994, fig. 38, 5), Pl. III, 17.
- 4) Cluj-Napoca, "str. Maxim Gorki", jud. Cluj, (Boroffka, 1994, fig. 61, 8), Pl. III, 16.
- 5) Derșida, jud. Sălaj- (Chidioșan, 1980, fig. 23. 34); Boroffka, 1994, p. 171), Pl. III, 18.
- niv. 3 (Chidioșan, 1980, fig. 23. 19, Boroffka, 1994, p. 171), Pl. III, 18.
- niv. 4/5 (Chidioșan, 1980, fig. 23. 23, Boroffka, 1994, p. 171), Pl. III, 20.
- 6) Sighișoara-"Wietenberg", jud. Mureș, 9 piese (Horedt, Seraphim, 1971, fig. 17, 3; 57, 32-33, 35-39; Boroffka, 1994, p. 171).
- 7) Sângeorgiu de Pădure, jud. Mureș (Boroffka, 1994, fig. 119, 13).

¹⁶ Crișan, 1970, p. 144; Andrițoiu, 1994, p. 148.

¹⁷ *Ibidem*, p. 158.

Planșa III. Cultura Wietenberg. T I (1-5); T IIa (6-13); T IIb (14-20);
Sibișeni (21); T IIc (22); T IIId (23-24).

Cultura Tei

- 1) Loc de descoperire necunoscut (Leahu, 1966, p. 68, fig. 9, 4), Pl. VII, 1.

Varianta IIc**Cultura Wietenberg**

- 1) Derșida, jud. Sălaj, niv. 5 (Chidioșan, 1980, fig. 23. 25; Boroffka, 1994, p. 171), Pl. III, 22

Varianta IId**Cultura Wietenberg**

- 1) Bogata-"Bercul țarcilor", jud. Mureș, (D. Berciu, I. Berciu, 1945, fig. 6, 10; p. 8; Boroffka, 1994, p. 171), Pl. IV, 1
- 2) Cetea, jud. Alba (Boroffka, 1994, fig. 24, 4), Pl. IV, 9.
- 3) Chintelnic, jud. Bistrița-Năsăud, 2 piese (Boroffka, 1994, fig. 29, 8, 10), Pl. III, 23; IV, 2.
- 4) Cicău, jud. Alba (Boroffka, 1994, fig. 39, 4), Pl. III, 24.
- 5) Derșida, jud. Zalău - niv. 3/4 (Chidioșan, 1980, fig. 23. 24; Boroffka, 1994, p. 171), Pl. IV, 5.
- niv. 4/5 (Chidioșan, 1980, fig. 23. 22; Boroffka, 1994, p. 171), Pl. IV, 3.
- 6) Lechința-"Podei", jud. Mureș (Crișan, 1965, p. 52, fig. 6, 15; Boroffka, 1994, p. 171), Pl. IV, 8.
- 7) Sighișoara "Wietenberg", jud. Mureș, (Horedt, Seraphim, 1971, fig. 57, 18; Boroffka, 1994, p. 171.)
- 8) Sângeorgiu de Pădure, jud. Mureș, (Boroffka, 1994, fig. 119, 12), Pl. IV, 4.
- 9) Vălișoara "Pleașa peșterii și Cornii", (Boroffka, 1994, fig. 141, 7), Pl. IV, 7.
- 10) Voievodeni, jud. Mureș, (Petică, 1981, p. 134, fig. 8, 1; Boroffka, 1994, p. 171), Pl. VI, 4.

Varianta IIe**Cultura Wietenberg**

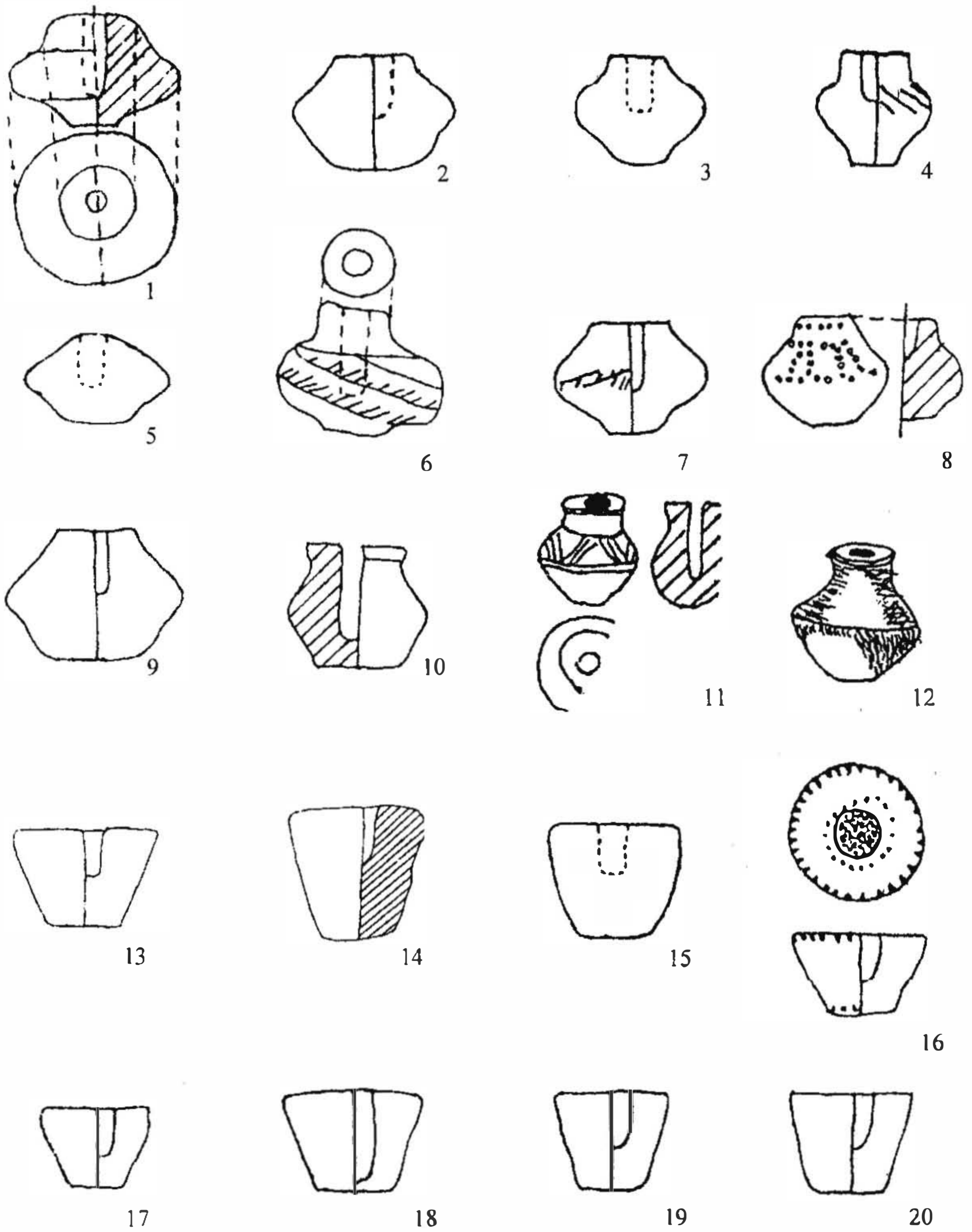
- 1) Cetea, jud. Alba, (Roska, 1942, fig. 55, 3; Boroffka, 1994, p. 171), Pl. IV, 11.
- 2) Gherla-"Petriș", jud. Cluj (Orosz, 1901, fig. 34; Boroffka, 1994, p. 171), Pl. IV, 12.
- 3) Obreja, jud. Alba (Soroceanu, 1973, fig. 2, 6; Boroffka, 1994, p. 171), Pl. IV, 10.
- 4) Sighișoara "Wietenberg", jud. Mureș (Horedt, Seraphim, 1971, fig. 57, 34; Boroffka, 1994, p. 171).

Tipul III**Varianta IIIa****Cultura Wietenberg**

- 1) Cluj-Napoca -"str. Maxim Gorki", jud. Cluj (Boroffka, 1994, fig. 61, 5), Pl. IV, 16.
- 2) Corvinești, jud. Bistrița-Năsăud (Boroffka, 1994, fig. 65, 6), Pl. IV, 17.
- 3) Derșida, jud. Sălaj (Chidioșan, 1980, fig. 23. 16; Boroffka, 1994, p. 172), Pl. IV, 15.
- 4) Feldioara, jud. Brașov (Boroffka, 1994, fig. 71, 8), Pl. IV, 18.
- 5) Gligorești, jud. Cluj, Pl. IV, 14.
- 6) Hălchiu, jud. Brașov (Boroffka, 1994, fig. 83, 11), Pl. IV, 19.
- 7) Com. Sf. Gheorghe- "La monument", or. Iernut, jud. Mureș, Pl. IV, 13.
- 8) Sighișoara "Wietenberg", jud. Mureș (Horedt, Seraphim, 1971, fig. 17, 2; Boroffka, 1994, p. 172).
- 9) Valea Izvoarelor, jud. Mureș (Boroffka, 1994, fig. 39, 14), Pl. IV, 20.
- 10) Viștea -"Farkasberek", jud. Cluj (Boroffka, 1994, fig. 144, 1), Pl. V, 1.

Cultura Tei

- 1) Căscioarele, jud. Călărași (Sirbu, Damian, 1992, p. 12, Pl. VIII, 2), Pl. VII, 2.
- 2) Două piese având locul de descoperire necunoscut (Leahu, 1966, p. 68, fig. 9, 7, 10), Pl. VII, 3-4.

Planșa IV. Cultura Wietenberg. T II d (1-9); T II e (10-12); T III a (13-20).

Varianta IIIb**Cultura Wietenberg**

- 1) Cetea, jud. Alba (Boroffka, 1994, fig. 23, 4), Pl. V, 2.

Varianta IIIc**Cultura Wietenberg**

- 1) Chintelnic, jud. Bistrița (Boroffka, 1994, fig. 29, 9), Pl. V, 3.
- 2) Derșida, jud. Sălaj, niv. 4 (Chidioșan, 1980, fig. 23. 17; Boroffka, 1994, p. 172), Pl. V, 4.
- 3) Rotbav - "Unghiul gardului", jud. Brașov (Boroffka, 1994, fig. 114, 9), Pl. V, 5.
- 4) Sf. Gheorghe - "Avasalja", jud. Covasna (Szekely, 1959, fig. 6, 8, p. 718; Boroffka, 1994, p. 172), Pl. V, 6.
- 5) Viștea - "Pad", jud. Cluj, fără figură (Boroffka, 1994, p. 172).

Varianta III d**Cultura Wietenberg**

- 1) Cetea, jud. Alba (Boroffka, 1994, fig. 22, 11), Pl. V, 10.
- 2) Chintelnic, jud. Bistrița-Năsăud (Boroffka, 1994, fig. 25, 12), Pl. V, 11.
- 3) Corvinești, județul Bistrița-Năsăud (Boroffka, 1994, fig. 65, 5), Pl. V, 12.
- 4) Derșida, jud. Sălaj, 2 piese (Chidioșan, 1980, fig. 23. 14, 15; Boroffka, 1994, p. 172), Pl. V, 7-8.
- 5) Gherla - "Petriș", jud. Cluj (Orasz, 1904, fig. 22; Boroffka, 1994, p. 172).
- 6) Lechința de Mureș - "Podei", jud. Mureș (Crișan, 1965, p. 52, fig. 4 ; Boroffka, 1994, p. 172), Pl. V, 9.
- 7) Sighișoara - "Wietenberg", jud. Mureș, 4 piese (Horedt, Seraphim, 1971, fig. 57, 27-30; Boroffka, 1994, p. 172).
- 8) Sângeorgiu de Pădure, jud. Mureș (Boroffka, 1994, fig. 119, 11), Pl. V, 13.
- 9) Gligorești, com. Luna, jud. Cluj (Gogâltan, Florin, 1994, fig. 16, 1, p. 28).

Cultura Monteoru

- 1) Cărlomănești, jud. Buzău (Oancea, Drîmboceanu, 1977, fig. 1, 3, p. 511; Chidioșan, 1980, p. 50), Pl. V, 8.

Varianta IIIe**Cultura Wietenberg**

- 1) Iernut - "Hulpiști", jud. Mureș (Vlasa și colab. , 1966, fig. 3, 14, p. 401; Boroffka, 1994, p. 172), Pl. V, 14.

Varianta III f**Cultura Wietenberg**

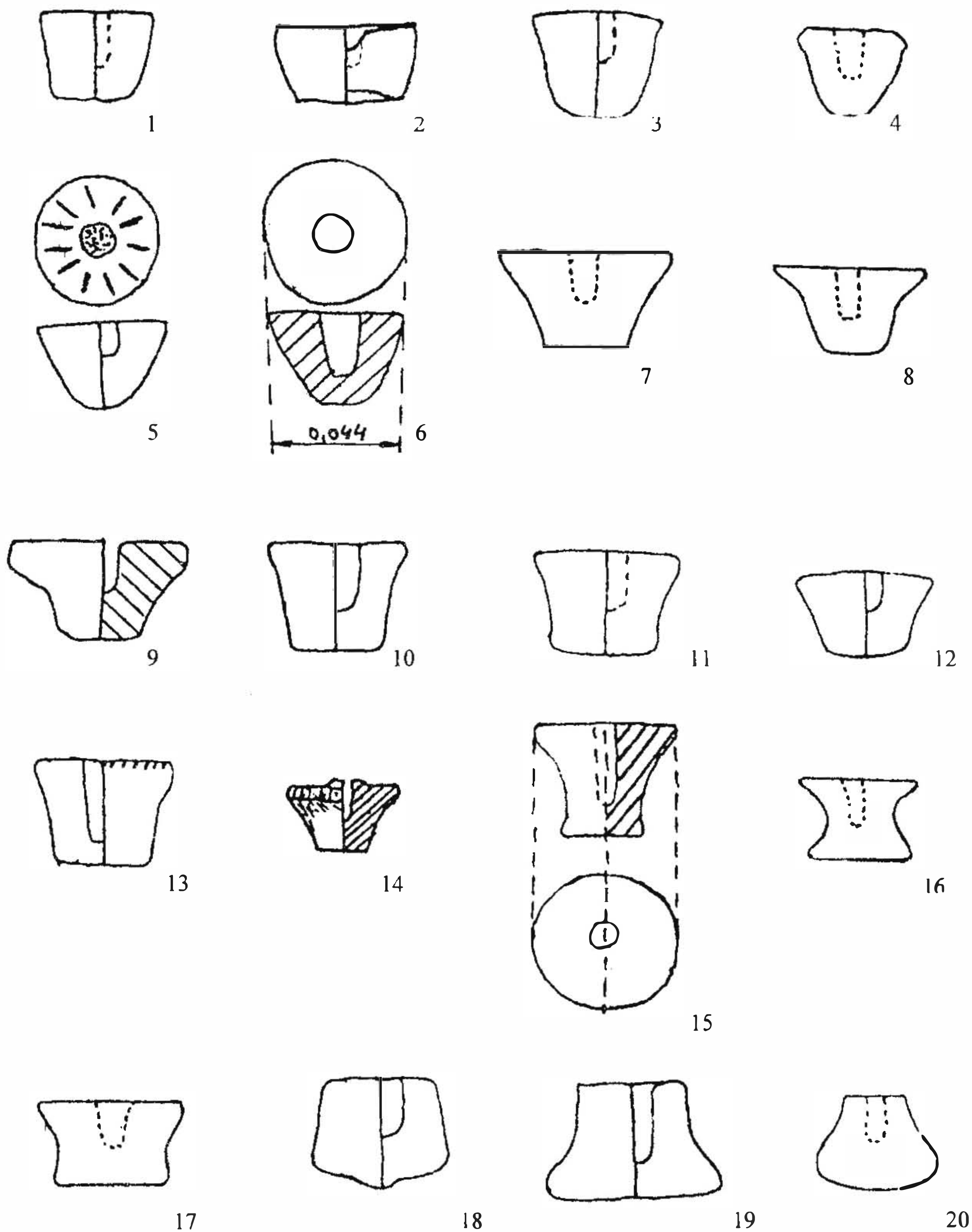
- 1) Bogata - "Bercul țarcilor", jud. Mureș (D. Berciu, I. Berciu, 1945, p. 15, fig. 9, 3, p. 10; Boroffka, 1994, p. 172), Pl. V, 15.
- 2) Derșida, jud. Sălaj, 2 piese (Chidioșan, 1980, fig. 23. 28, 29; Boroffka, 1994, p. 172), Pl. V, 16, 17.

Varianta III g**Cultura Wietenberg**

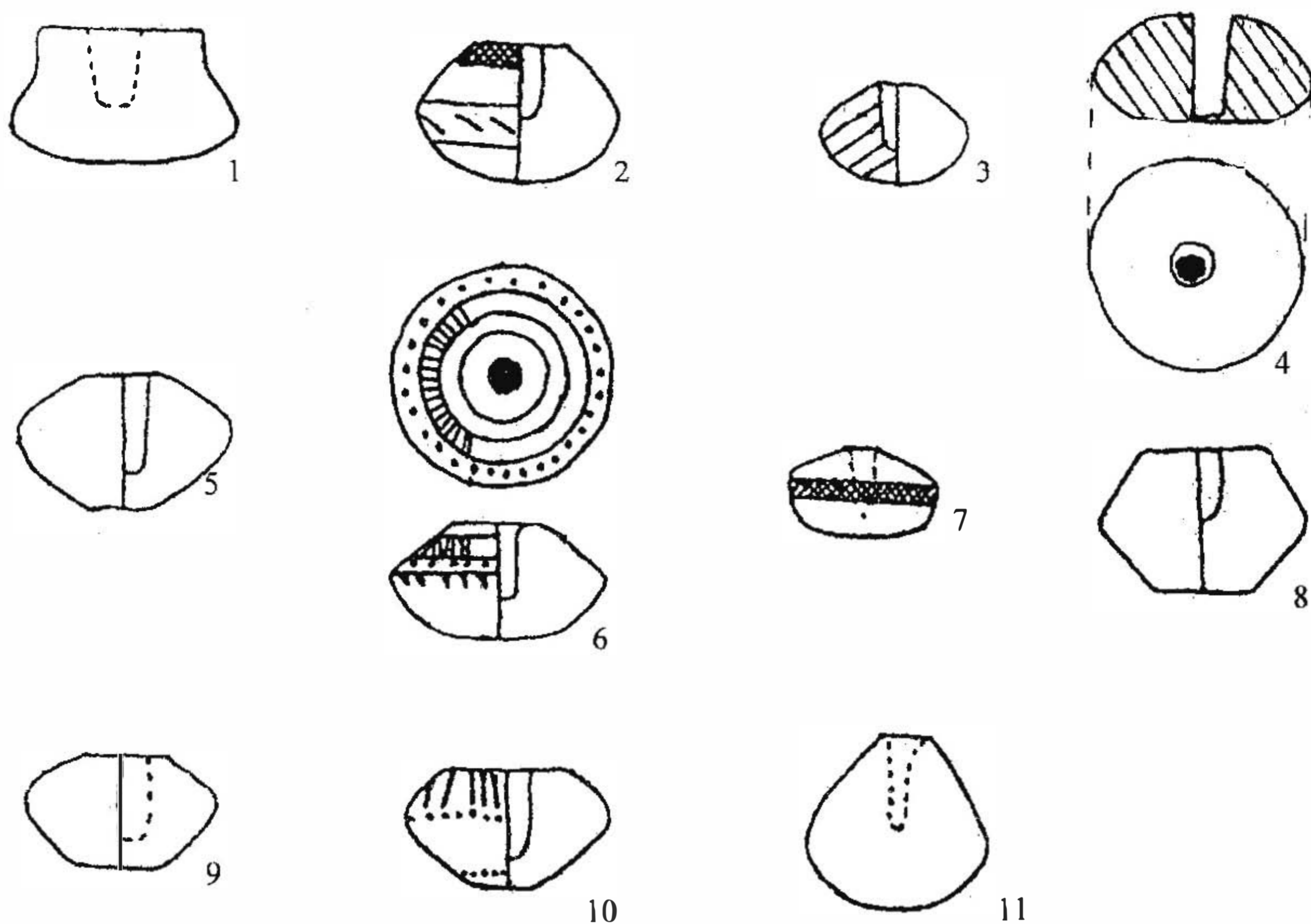
- 1) Cetea, jud. Alba (Boroffka, 1994, fig. 23, 1), Pl. V, 18.

Varianta III h**Cultura Wietenberg**

- 1) Derșida, jud. Sălaj - niv. 3 (Chidioșan, 1980, fig. 23. 18; Boroffka, 1994, p. 172), Pl. VI, 1.
- niv. 4 (Chidioșan, 1980, fig. 23. 20; Boroffka, 1994, p. 172), Pl. V, 20.
- 2) Feldioara, jud. Brașov (Boroffka, 1994, fig. 71, 9), Pl. V, 19.

Plansa V. Cultura Wietenberg. T IIIa (1); T IIIb (2); T IIIc (3-6); T IIId (7-13);
T IIIe (14); T IIIf (15-17); T IIIg (18); T IIIh (19-20).

Planșa VI. Cultura Wietenberg. T IIIh (1); T IVa (2-4; 6-7); T IVb (5; 8-9); T IVc (10); T V (11).

Tipul IV¹⁸

Varianta IVa

Cultura Wietenberg

- 1) Bădeni, jud. Cluj (Lazarovici, Milea, 1976, p. 20, Pl. XVI, 3, p. 26; Boroffka, 1994, p. 172), Pl. V, 4.
- 2) Bistrița "Cetate", jud. Bistrița-Năsăud, mormântul 6, (Crișan, 1970, p. 145, fig. 8, 4A; Andrițoiu, 1994, p. 148, fig. 5, 15, p. 164; Boroffka, 1994, p. 171), Pl. VI, 3.
- 3) Cetea, jud. Alba, 2 piese (Boroffka, 1994, fig. 23, 3, 15), Pl. VI, 2, 6.
- 4) Derșida, jud. Sălaj, niv. 3/4 (Chidioșan, 1980, fig. 23. 31; Boroffka, 1994, p. 171), Pl. VI, 7.

Varianta IVb

Cultura Wietenberg

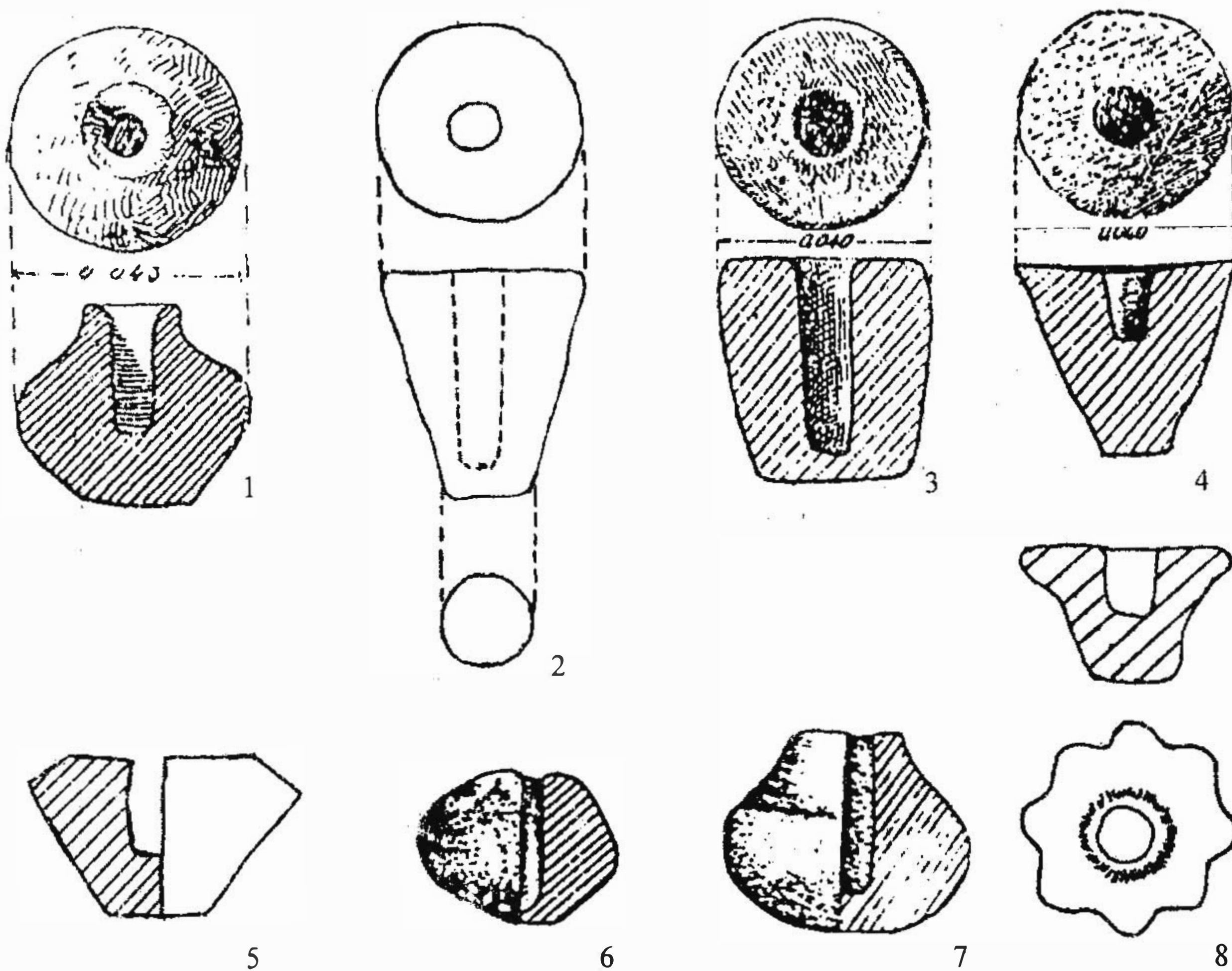
- 1) Chintelnic, jud. Bistrița-Năsăud (Boroffka, 1994, fig. 32, 10), Pl. VI, 9.
- 2) Merești - "Almașer Höhle", jud. Harghita (Boroffka, 1994, fig. 91, 8), Pl. VI, 5.
- 3) Sighișoara - "Wietenberg", jud. Mureș, 2 piese (Horedt, Seraphim, 1971, fig. 57, 6; Boroffka, 1994, fig. 131, 1), Pl. VI, 8.

Varianta IVc

Cultura Wietenberg

- 1) Valea Izvoarelor, jud. Mureș (Boroffka, 1994, fig. 139, 13), Pl. VI, 10.

¹⁸ În acest tip pot fi încadrate și două piese descoperite la Cicău (Winkler, Takacs, 1980, p.46, fig.16/2, 8). Datorită figurilor neclare nu pot fi atribuite cu certitudine vreunei variante, încadrarea în tip făcându-se după descrierea pieselor.

Plasa VII. Cultura Tei: T IIb (1); T IIIa (2-4); T IVa (5). Cultura Noua: T I (6); T IIa (7).
Cultura Monteoru: T IIIId (8).

Cultura Tei

1) Bungetu de Sus, jud. Dâmbovița (Chicideanu, 1973, p. 40, fig. 11, 1), Pl. VII, 5.

Tipul V

Cultura Wietenberg

1) Derșida, jud. Sălaj (Chidioșan, 1980, fig. 23. 26; Boroffka, 1994, p. 170), Pl. VI, 11.
2) Șieu-Măgheruș-"Sub cetate", jud. Bistrița-Năsăud (Marinescu, 1993, Pl. XIII, 5, p. 20).

GABRIEL RUSTOIU
Universitatea "1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Abrevieri bibliografice

- Andrițoiu, 1992 - I. Andrițoiu, *Civîlizația tracilor din S-V Transilvanici în epoca bronzului*, în "Bibliotheca Thracologica", II, București, 1992.
- Andrițoiu, 1994 - I. Andrițoiu, *Câteva considerații privind descoperirile funerare din aria culturii Wietenberg*, în *Actes du XIVe Symposium National de Thracologie Relations Thracico-Illyro-Helleniques, Băile Herculane (14-19 sept. 1992)*, București, 1994.
- D. Berciu, I. Berciu, 1945 - D. Berciu, I. Berciu, *Cercetări și săpături arheologice în județele Turda și Alba*, în *Apulum*, II, 1943-1945.
- Blăjan, 1975 - M. Blăjan, *Descoperiri arheologice în hotarul comunelor Unguraș (județul Cluj) și Mălin (județul Bistrița-Năsăud)*, în *Apulum*, XIII, 1975.
- Boroffka, 1994 - Nikolaus von Boroffka, *Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südsteuropa*, 19, Bonn, 1994.
- Chicideanu, 1973 - I. Chicideanu, *Săpătura de salvare de la Bungetu de Sus (Brătești, com. Văcărești)*, în *Chronica Valachica*, 5, Tîrgoviște, 1973.
- Chidioșan, 1980 - N. Chidioșan, *Contribuții la istoria tracilor din nord-vestul României. Așezarea Wietenberg de la Derșida*, Oradea, 1980.
- Crișan, 1965 - I. H. Crișan, *Săpături și sondaje în valea mijlocie a Mureșului (Lechința, Cristești, Războieni-Cetate)*, în *ActaMN*, 2, 1965.
- Crișan, 1970 - I. H. Crișan, *Necropola de incinerare aparținând culturii Wietenberg-Sighișoara, de la Bistrița*, în *MCA*, 9, 1970.
- Florescu, 1991 - Adrian C. Florescu, *Repertoriul culturii Noua-Coslogeni din România. Așezări și necropole*, în "Bibliotheca Thracologica", Călărași, 1991.
- Gogâltan, Florea, 1994 - F. Gogâltan, G. Florea, *Săpături arheologice la Gligorești (jud. Cluj) - 1990*, în *Apulum*, XXXI, 1994.
- Gumă, 1982 - M. Gumă, *Recenzie la N. Chidioșan, Contribuții la istoria tracilor din nord-vestul României. Așezarea Wietenberg de la Derșida*, în *StComCaransebes*, IV, 1982.
- Horedt, Seraphim, 1971 - *Die Prähistorische Ansiedlung auf dem Wietenberg bei Sighișoara-Schässburg*, *Antiquitas*, R. 3, 10 Bonn 1990.
- Kalicz, 1968 - N. Kalicz, *Die Frühbronzezeit in Nordost-Ungarn*, Akademiai Kiado, Budapest, 1968.
- Lazarovici, Milea, 1976 - Gh. Lazarovici, Z. Milea, *Săpături arheologice la Bădeni. Campania din 1968*, în *ActaMN*, 13, 1976.
- Leahu, 1966 - V. Leahu, *Cultura Tei*, Muzeul de istorie al orașului București, 1966.
- Marinescu, 1993 - G. Marinescu, *Cercetări și descoperiri arheologice de epoca bronzului în N-E Transilvaniei în Revista Bistriței*, VII, 1993.
- Oancea, Drîmboceanu, 1977 - Al. Oancea, V. Drîmboceanu, *Noi descoperiri din epoca bronzului în județul Buzău. Observații asupra cronologiei culturii Monteoru*, în *SCIIVA*, 4, 28, 1977.
- Orosz, 1901 - E. Orosz, *A "Petrís-i" östelep Szamos-Ujvart*, în *ArchErt.*, XXXV, 1901.
- Orosz, 1904 - E. Orosz, *Ujabb leletek a Petrisi östelepéről*, în *ArchErt.*, XXIV, 1904.
- Petică, 1981 - M. Petică, *Descoperiri Wietenberg la Voivodeni (jud. Mureș)*, în *ActaMP.*, 5, 1981.
- Roska, 1942 - M. Roska, *Erdely Regeszeti Repertoriuma*, Cluj, 1942.
- Sîrbu, Damian, 1992 - V. Sîrbu, P. Damian, *O așezare de la începutul culturii Tei, descoperită la Căscioarele (jud. Călărași)*, în *Istros*, VI, Brăila, 1992.
- Soroceanu, 1973 - T. Soroceanu, *Descoperiri din epoca bronzului de la Obreja (jud. Alba)*, în *ActaMN*, 10, 1973.
- Szekely, 1959 - Z. Szekely, *Cercetări arheologice la Sfîntu Gheorghe, Gemvara-Avasalya (Cetatea-Cocorului)*, în *MCA*, 5, 1959.
- Vlassa și colab., 1966 - N. Vlassa, M. Rusu, D. Protase, K. Horedt, *Săpăturile arheologice de la Iernut*, în *ActaMN*, 3, 1966.
- Winkler, Takacs, 1980 - I. Winkler, M. Takacs, *Săpăturile arheologice de la Cicău (jud. Alba)*, în *Apulum*, XVIII, 1980.